

UOT 8.821.111(73)

DEN BRAUNUN “MƏLƏKLƏR VƏ İBLİSLƏR” ROMANINDA POSTMODERN OYUN TEXNOLOGİYASI

CƏFƏRLİ YEQZAR İSFƏNDİYAR oğlu

Bakı Mühəndislik Universiteti, dissertant

yeceferli@beu.edu.az

Açar sözlər: “Mələklər və İblislər” romanı, Kilsə-İlluminati qarşıdurması, Postmodern oyun, Robert Lenqdon, tanrı və elm.

“Mələklər və İblislər” romanı Den Braunun “Rəqəmsal qala”dan sonrakı sayca ikinci romanıdır. Həmçinin dissertasiyada tədqiqata cəlb etdiyimiz üç əsərdən biri olmaqla, postmodernist strukturun köklü xarakteristikaya malik olduğu birinci əsərdir. Burada, əsasən, hadisələrin dekonstruksiyası, intertekstual mətn modeli daha qabarıq olduğu üçün bu mənada ilk əsər sayıla bilər. Dekonstruksiya bildiyimiz kimi, yenidənqurma, yenidən yaratma şəklində dilimizə tərcümə olunur. Əsərin dekonstruksiyası yazıcının köhnə mətnlərin üzərindən əsəri yeniləşdirmək ona yeni postmodern nəfəs verməkdir. “*İ. Hassan postmodern əsərin əlamətlərini sistemləşdirib. Onlar arasında qeyri-müəyyənlik, səhv buraxmaların kultu, fraqmentarlıq və montaj prinsipi, dekanonizasiya, psixoloji və simvolik səthilik, mimesisdən imtina, müsbət ironiya, üslub sinkretizmi, teatrallıq, ünsiyyət vasitələrinə sahib olmaq, məqsəd – oyun, parçalama, metafora əvəzinə metonimiya (assosiativ əlaqələr zəncirinin qurulması) və s. qeyd etmişdir.*” [2,10]

Bu mənada “Mələklər və İblislər” romanını seçməyimiz təsadüfi deyil. Müəllif əsərdə tarixdə haqqında müəyyən məlumatlara rast gəldiyimiz hadisələri yeni formata salaraq fərqli roman nümunəsi yaratmağa təşəbbüs göstərir. İlluminati, antimaddə, kilsə və başqa bu kimi anlayışlar haqqında bəzi məlumatlara sahib olduğumuz halda, ümumilikdə bu kimi məlumatların həyat həqiqətlərinə çevrilməsi məqsədilə öz təxəyyülündən istifadə edərək mətni canlandırır. Müəllif dekonstruksiyasının əsərdə təzahürünün şahidi olmaq üçün əsərin strukturuna müraciət etməli olur.

Əsəri sırf struktur formatında düşünsək, müəyyən yerlərdə postmodern cərəyanla uyuşmayan hallara da rast gələ bilərik. Bu da müəyyən mənada yazıcının oyun texnologiyasına hesablanmışdır. “*Müsbət ilə mənfətin, müqəddəs ilə adinin, soylu ilə avamın, məzlum ilə amansızın bir-birinə girib dolaşdığı dialoqlaşmış mətnlər, çoxsəsli musiqi (polifonik) kimi çoxsəsliliyi, bir mənada çoxluğu təşkil edir, əksəriyyəti bir estetik ortam yaradırlar*” [7,61].

Əsərin müəyyən bir özəlliyi ondadır ki, əsər sırf vahid kombinasiya üzrə hərəkətdə deyil, başqa sözlə desək, vahid struktura tabe deyil. Bu problem sonradan əsərin təhlili zamanı cərəyan məsələsini təyin etməkdə çətinlik yaradır. Müqayisə üçün qeyd edək ki, modernizm yeniliyə meyil edirdisə, postmodernizm postyeniliyə meyil edirdi. Sonradan bu anlayış özündə postinsan terminini formalaşdırdı ki, bu da insandan sonrakı insanın necə olacağına bir işarə idi. Düşünsək ki, postmodernizmə qədər mətnlər müəyyən formatda olurdusa, artıq postmodernizm əsərlərin yaratdığı yeni koloriti, yeni dünyagörüşünü müəyyən mənada məhv etdi. Əsasən, tarixi qatlara söykənərək struktur forlamalaşdıran postmodernist mətnlər yaranmağa başladı və bu öz-özlüyündə əvvəlki dünyagörüşünün müəyyən mənada dəyişməsi, transtekstual xarakterə çevrilməsi demək idi. Əvvəlki əsərlərdə istər ideya, istər məzmun, istərsə də obrazlar sistemi baxımından şahidi olduğumuz müxtəliflik prinsipi postmodernizmdə nisbətən biristiqamətli plana düşərək nisbətən ümumiləşdi və bu, sonradan oxucular arasında elmi əsərlə bədii mətnin arasında oxşarlıq yaratdı. Çünki yeni mətn köhnə mətnin dekonstruksiyası idi və müəyyən mənada həmin mətni tədqiq edirdi.

Bu da müəyyən mənada hər hansı bir araşdırma mətninin bədii mətn strukturuna yaxınlaşması demək idi. *"Postmodern romanın meydana gəlməsi modern romanın janr xüsusiyyətlərindən imtina etməsi nəticəsində postmodernizmdən əvvəl baş vermişdir. Belə ki, 1940-cı illərin sonu 1960-cı illərin əvvəlləri ədəbiyyatda «yeni roman» (fr. Le nouveau roman) və ya antiroman ədəbi məktəbi formalaşdı."* [2,17]

Bildiyimiz kimi, postmodernizm tam mənası ilə keçmişə biganə deyil, onu inkar etmir. Modernizmdə müşahidə etdiyimiz yenilikçilik meyilləri kənar təsirlərin köməyi olmadan qurulurdu və bu kənar təsir də keçmişin harmonik düzənindən ibarət idi. Halbuki postmodernizm keçmişə pərəstişi kənara qoydu və onu yenidən yazmağa, yenidən yaratmağa başladı. *"Postmodernizm isə Modernizmdən fərqli olaraq, həmin ənənələri, stereotipləri, əvvəlki fəlsəfələri, tarixi keçmişini atmır, eyni zamanda klassik dövrdən fərqli olaraq, keçmişə pərəstiş etmir, keçmişini yenidən dəyərləndirir"* [3,62].

"Mələklər və İblislər" romanı bu baxımdan aktual olduğu üçün Den Braunun keçmişə müraciətlə qurduğu struktur birbaşa formalaşmamışdı. Bu sistemin formalaşmasında keçmişə müraciət önəmli mövqedə idi. Qeyd etdiyimiz dekonstruksiya romanda aktual oyun texnologiyası yaradır. Postmodern oyun texnologiyasından danışdığımız zaman əsərdəki simvolların təşkilat və ya şəxs şəklində dövlət orqanlarına nüfuz etməsi, orada kök atması prosesini də gözdən qaçırmamalıyıq: *"Vudro Vilson 1921-ci ildə radio ilə üç dəfə çıxış edərək, illüminatların Birləşmiş Ştatların bank sistemi üzərində nəzarətin gücləndirdiyi barədə xəbərdarlıq etmişdi. Verilişin stenogramından birbaşa sitatını eşitmək istəyirsinizmi?"*

- *Düzünü desəm, o qədər də yox.*

- *Yox, qulaq as. ABŞ-ın prezidenti dedi: "O qədər müştəhəkil, o qədər ələkeçməz, o qədər hər şeyi əhatə edən və qəbahətli qüvvə mövcuddur ki, kimsə ona qarşı tənqidlə çıxış etmək istəsə, bunu pıçılıtlı ilə etsə, daha salamat olardı"* [1,337].

Tarixi faktlarda da müşahidə etdiyimiz üzrə bu məsələ prinsip etibarilə müxtəlif əsərlərin strukturunda özünə yer tutan ümumbəşəri bir problemə çevrilə bilər. Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, bir çox təşkilatlar qollanmaq, budaqlanmaq üçün məhz hakimiyyətlərin gücünü alət edirdi, beləcə, onlar öz ideyalarını rahatca yaya, əhalini öz ideyalarının mərkəzinə gətirə bildirdilər.

Yazıçının dekonstruksiyasını fərdiləşdirməsi müəyyən mənada mətni tarix və alternativ tarixlə qarşı-qarşıya qoyur. Bu da əsərin strukturunun aydınlaşdırılması zamanı oxucunu çətin vəziyyətə salır.

Den Braun postmodern oyun texnologiyası qurduğu zaman kənar təsirlərə qapılmır, əsərin süjetini olduğu, olacağı kimi qurur. Postmodernist strukturun tələb etdiyi mətn formatını təxəyyül süzgec ilə birləşdirərək maraqlı nümunə yaradır.

Sərhədlərin, məsafələrin və lokallığın statusunun dəyişməsi cəmiyyətin quruluşuna təsirsiz ötürmədiyi kimi, əsərlərin də strukturuna səssiz qalır. Artıq cəmiyyət təsisatları və ya hər hansı coğrafi anlayışın kökünü axtarmağa vaxt sərf etmir. *"Postmodernizmdə məsafələr və lokallıq kimi anlayışların statusu dəyişib. Artıq bir çox malların, təsisatların və ya anlayışların coğrafi mənşəyi mənasızlaşmış. Avropada kim belə bir fakta maraq göstərir ki, tomatın vətəni haradır, yaxud əriştə haradan gəlir?"* [3,60]

Postmodernist oyun texnologiyasından danışdığımız zaman onu da qeyd etməliyik ki, bu cərəyanda yazılan əsərlər bəzən araşdırma əsərlərilə ilə də qarışıq salına bilər. Yəni sırf olaraq əsərin tam bədii və ya elmi-araşdırma əsəri olmasını təyin etmək çətin olur. Den Braunun əsərlərində, əsas da tədqiqata cəlb etdiyimiz əsərlərində bu məqamlara rast gələ bilərik. İstər "Da Vinçi şifrəsi", istər "Mələklər və İblislər", istərsə də "Cəhənnəm" romanlarında rastlaşdığımız tarixi hadisələrdə müəllif bizi hədsiz bilgiləndirir və oxucu çox zaman tarixi əsər və ya roman oxuduğunu qarışıq salır. Digər tərəfdən də qeyd edək ki, postmodern oyun texnologiyası olaraq bu cür gedişlərin edilməsi normal hal sayıla bilər. Bədii mətnin strukturuna müəyyən qədər zərbə vurmasına baxmayaraq,

postmodernistlər bunu normal qəbul edir və öz əsərlərində bu prinsipi vahid konsepsiyaya salmağa çalışaraq istər tarixi, istərsə də xəyal gücünə söykənən alternativ tarix müstəvisində şərh edirlər.

Təsadüf deyildir ki, cərəyan ilk yarandığı vaxtlarda ciddi tənqid olunurdu. İstənilən halda əsərlərin strukturuna zərbə kimi qəbul edilən bu cərəyan sonradan yazılan əsərlər vasitəsilə bədii mətnə oturuşa bildi və bu oturuşma sonradan kütləvi hal alaraq bu cərəyanı axına və cəmiyyətin güzgüsünə çevirdi. İncəsənətdə yaranan sonradan ədəbiyyata yol açan bu cərəyan bir müddət sonra sosallaşma sferasına daxil olmağı bacardı. *“Bütün quruluşlardakı nüfuzu hədəf alan postmodernizm, birləşdirici təzyiq mərkəzinin ortadan qaldırılması düşüncəsinə dayanmaqdadır. Postmodernizm, memarlıqda, fəlsəfədə, siyasətdə, sənətdə “modernist strukturun və postmodernist pozuculuğun” bir spiral şəklində davam etdiyi bir sürəcdir.”* [8,5]

Bu spiral şəklində davam edən irəliləmənin, təbii ki, mənfi tərəflərindən biri də zəif mətnlərin qabağının açılmasıdır. Belə ki, işıq üzünə çıxmıyan zəif əsərlər postmodern ədəbiyyat adı altında yayılmağa, kəmiyyət uğuru qazanmağa başlayır. Əsərlərinin bədii struktur, mətn quruluşu baxımından zəifliyinə baxmayaraq, müəlliflər bunu postmodern nümunə adlandıraraq özlərinə bəraət qazandırmağa başlayırlar. Ən pisi də odur ki, bu mənfi təzahürlər də sosiallaşdı və intiharların, ölümlərin çoxalmasına yol açır.

Yazıçı postmodernist əsərdə strukturu, süjet qurduğu zaman oxucudan çox şeyi gizlədə bilmir. Mətnin təhkiyəçisini, obrazların xarakterini oxucu deyil, yazıçı özü müəyyən edir. Bu da sitatda qeyd olunduğu kimi, bir növ klassik mətnləri xatırladır. *“Gerçəklik və əksətdirmə estetikasını tərk edən postmodern yazıçı əsərinin qurma olduğunu və mətnin təhkiyəçilərini oxucuya tanıtmıqdan çəkinmir. Öz varlığını mətn içində aydın göstərir. Bu baxımdan klassik dövr mətnlərinin oxucuya məlumat verən, varlığını gizlətməyən didaktik təhkiyəçi tipini xatırladır. Postmodern yazıçı, bu xüsusiyyətlə keçmişin oxucuya varlığını hiss etdirən tərəfdən təhkiyəçi tipinə bənzəsə də, onun məqsədi oxucuya məlumat vermək və bir mesajı açıqlamaq deyil.”* [7,91]

Əsərin özünün dekonstruksiyası ilə müəllifin dekonstruksiyası arasında müəyyən mənada fərqliliklər var. Bu daha çox yazıçının təxəyyülü, alternativ tarixin mümkün modeli və postmodernizmin struktur mahiyyəti ilə ölçülür. Müəllif qarşısına qoyduğu mümkün dekonstruksiya modelini alternativ tarix və təxəyyül gücülə birləşdirərək əsərin bədii gücünü artırır. Təməlçilik ənənəsinin sonuna işarə olan bu model fəlsəfi düşüncəyə də təsirsiz qalır. *“Mənşəyi XIX əsrin ortasından sonuna söykənən təməlçiliyin sona çatmasının fəlsəfi düşüncədə əhəmiyyətli şəkildə təsnif olunması nəticəsinə müqavimət göstərmək çətindir.”* [6,26]

“Mələklər və İblislər” əsərində bu struktur davam etdirilərək yazıçının yaradıcılığının müəyyən konturlarını cızmağa kömək edir. Kilsə və antikilsə, həmçinin ehkam və antiehkam qarşıdurmaları əsərdə vacib faktorlar olduğu üçün oxucu, ilk növbədə, mətnin orijinal varinatına meyillənməyə çalışır. Bu meyillənmə oxucunun mətnin yaratdığı mədəni, sosial, həmçinin fəlsəfi analizləri də duymasına kömək edir. *“Bütün bu addımlar, həmçinin “postmodern” konsepsiyasının polisemantikliyi postmodern və onun cəmiyyətdəki göstəricilərinin mədəni, sosioloji, fəlsəfi analizlərinə səbəb olur. Bu səbəblə ictimai dəyişikliklərlə bağlı problemlərə kompleks yanaşma zərurəti tədqiqatların interdisiplinar təşkilini tələb edir.”* [5,4]

Müəllif birmənalı olaraq postmodern oyun texnologiyasının qoyuluşunu bir problem kimi görmür və bu problemdən uzaq qaçmağa meyillənmir. Modernist əsərlərdən fərqli olaraq, postmodernist əsərlərdə nisbətən mətnə struktur qurma anlayışı daha spesifikdir. Modernizm keçmişə etiraz edən, mətnləri yenidən quran bir prinsipli cərəyandır. Əsərləri yamsılamadan uzaqlaşdıraraq yeni formata sürükləməyə meyilləndirir. Yeni üslub kultunun yaranması məhz yeni format üzərindən əsərlərin fərqli rakursda formalaşmasını təmin edən anlayışlar arasında idi. Postmodernizm də modernizmdən sonrakı dövrün məhsulu kimi yazıçıları ənənəvi olaraq postmodern oyun texnologiyası və müəllif dekonstruksiyasının mərkəzinə gətirdi. *“Modernizm incəsənət, ədəbiyyat, siyasət, fəlsəfə, cəmiyyətin bütün sahələrində ənənəvi dəyərlərə etiraz edib, dünyanı yenidən təzə prinsiplər üzərində qurmaq arzusunun ifadəsi oldu; dünyanı olduğu kimi*

təsvir edən mimetizmdən imtina edib, yaradıcı müəllifin maksimal subyektivliyini məqsəd kimi görən Üslub kultu gətirdi; müəllifin həm şah, həm Tanrı olduğu müəllif məkanı yaratdı". [3,34]

"Mələklər və İblislər" romanı simvollarla zəngin olması yazıçının postmodern oyun texnologiyası qurmasını şərtləndirən vacib faktor kimi başa düşülə bilər. Əsər boyu mətnin strukturunda tarixin bir çox memarlıq abidələrinin və izlərinin təhlilinə rast gələ bilərik. Orta əsrlərdəki məşhur məbədlər, həmçinin kilsə və kilsəyə yaxın, həmçinin kilsə ilə tam əks təriqətlərə işarələr və göndərmələr postmodern texnologiyanı şərtləndirir, nəzərdən qaçmır. *"Beşinci əsrdə isə bir teoloq Panteonu "İblis evi" adlandırmışdı. O, hesab edirdi ki, damdakı dəlik iblislər üçün darvazadır."* [1,324]

Sitatda qeyd olunduğu kimi, postmodern struktura yad olmayan mənşərə ilə rastlaşırıq. Bildiyimiz kimi, "panteon" sözü yunan sözü olan "pantheon" sözündən törəyib, mənası "bütün tanrı" deməkdir və bu məbəd bütün allahlara həsr edilən bir memarlıq nümunəsi kimi qeyd olunur. Yazıçı əsərdə bunun əksini qeyd edərək Panteonu "İblis evi" adlandırır.

Əsərdə memarlıq abidələri ilə yanaşı, tarixi şəxsiyyətlərə də işarələr var. Bu işarələr daha çox onların dini görüşünə yönəlsə də, müəyyən məqamlarda isə birbaşa İlluminati təriqəti ilə bağlı görüşlərində öz əksini tapır. *"Çörçill, öz aramızdır, dərin inamı olan katolik idi. Sənə məlumdurmu ki, həmin bu layiqli insan 1920-ci ildə dərc etdirdiyi bəyanatda illuminatları damğalayır və cəmiyyətin mənəvi dayaqlarına qarşı yönələn ümumdünya sui-qəsdini ilə bağlı britaniyalılara xəbərdar edirdi?"* [1,337]

Əsəri oxuduqca şahid oluruq ki, antimaddənin axtarışı, Robert Lenqdonun macərəsi, kilsə, İlluminati kimi açar sözlərə əsər boyu müraciət olunur və bunlar əsər boyu postmodern oyun texnologiyasının tərkib hissəsi kimi müəllif təhkiyəsinin mərkəzində durur. Hansı ki, bu təhkiyə özünün əsas etibarilə birbaşa intertekstuallığına söykənir. Den Braun postmodernist mətn qurarkən onu birbaşa modernizmi tənqid edən obyektə çevirmir. Burada dil hadisəsi də yaranır. Postmodern əsərdə oyun texnologiyasının başlıca faktorlarından olan dil yazıçı üçün önəmlidir. Müəyyən qədər dil əsərin strukturundan kənar qalsa da, ümumilikdə yazıçı əsəri mühakimədən xilas edərək qeyri-diskursiv vəziyyətə salır. *"Buna baxmayaraq, dil problemi dəfəndilməz olmasa da, hələ də poeziya sahəsi ilə müqayisədə qeyri-diskursiv sahədə birbaşa qavrayışa nail olmaq məlum səbəblərə görə daha asandır."* [4,80]

Postmodernizm modernizmi inkar etsə də, Den Braunun oyun texnologiyası müəyyən mənada nisbətən başqa istiqamətə çevrilir. Əsərdən də oxuduğumuz üzrə "İlluminati" təriqəti sirr saxlamaq bacarığı ilə ad çıxarıb. Bu bir tərəfdən təşkilatın gizli təşkilat olduğu üçün informasiya ötürməsinin mümkünsüzlüyü ilə əlaqəli idisə, digər tərəfdən də təriqət üzvlərini bu yola baş vurmağının yaradacağı cəza şəraiti ilə bağlı ola bilərdi. Den Braun əsərin bir çox yerində bu nöqtəni xüsusi qeyd edir və postmodern strukturun tərkib hissəsində bu məsələni qabardaraq tarix və antitarix müstəvisində dəyərləndirməyə çalışır. *"İlluminati qardaşlığı sirr saxlamağı bacarması ilə ad çıxarmışdı və sirlərin hamsı onun üzvlərinin yalnız çox dar dairəsinə bəlli idi. İnforsiyaya yaxın olmaq imkanının məhdudlaşdırılması onların təhlükəsizlik sisteminin təməlyüklü daşı idi... yalnız çox az sayda yüksək mövqeli illuminat hər şeyi əvvəlcədən axıradək bilirdi."* [1,374]

Romanda postmodern oyun texnologiyasının digər bir tərəfi elm və dinlə bağlıdır. Bilirik ki, elm dinə, yaradılışa münasibətdə biganə deyil. Bu məqam tarix boyu bir çox filosofların da nəzərində olmuşdur. Den Braun da bu münasibəti postmodern göndərmə səviyyəsinə qaldıraraq mühakimələr irəli sürür. *"Dünyanı dərk etməyə çalışan elm Tanrının dünyasını get-gedə daha kiçik fraqmentlərə çilikləyir və nəticədə get-gedə daha çox sual meydana çıxır"* [1,495].

Buradan belə sual yaranır: Elmin inkişafı dinə zərərdirmi? Bu sual əslində əsərin əvvəlcədən mətnin strukturunda kök salıb. Sonrakı hissələrdə də bu münasibət birtərəfli qalmır. Müəllifin kilsəyə, İlluminatiyə ziddiyətli münasibətinin kökünü elmə və dinə olan münasibətində axtarmaq lazımdır. Müəyyən mənada yazıçı dini tənqid etməklə elmi yüksəyə qaldırır. *"Kilsəyə, həmçinin də"*

kilsə ilə mübarizə aparən illuminativ qarşı müəllifin ziddiyyətli və kinayəli münasibəti maraqlıdır. "Ancaq kim deyib ki, planetimizdə nurun yeganə mənbəyi kilsədir?" [1,685]

Tarix boyu mövcud olmuş sivilizasiyaların inkişaf və yaxud, əksinə, tənəzzül dövrünə nəzər salsaq, şahid olarıq ki, cəmiyyətlərin dini inanclarında, dini dünyagörüşlərində hər zaman elmlə ziddiyyətlər baş verib. Məsələn: orta əsrlərə kimi yerin kürə formasında olmasını zənn edənlər kafir idisə, bu tabu yıxıldıqdan sonra dinə qarşı bir bağ qırılmış oldu. Təhsilin inkişaf etmədiyi bir çox dini cəmiyyətlərdə ifrat dini təəssübəşlik daha güclü olur. Elmin inkişaf etdiyi cəmiyyətlər isə bu ifratçılığı qəbul etmir. Elm mənqitə əsaslandığı üçün insanların bunu qəbul etməsinə yalnız bir maneə qalır, o da qorxudur.

Den Braun romanda elmi tanrı anlayışına bərabər tutur. Lakin burada postmodern oyun nümunəsini nəzərdən qaçırmamaq lazımdır. Müəllif elmi tanrı adlandırmaqla dinin tanrısıyla bərabərləşdirir. "*Özünü elm adlandıran bu tanrı axı kimdir?*" [1,497]

Bütün bu ziddiyyətlərə baxmayaraq, yazıçı romanda ehkam-antiehkam qarşılıqlı yaratmasını birliyə, ədalətə çağırışla yekunlaşdırır. "*Şər qüvvələr nə qədər qüdrətli olsalar da, məğlubedilməz deyillər. Qələbəni Xeyir təntənə edəcək. Öz ürəklərinizə qulaq asın. Tanrını eşidin. Uçurumun kənarından biz hamımız birlikdə, əl-ələ verərək çəkilə bilərik.*" [1,500]

Fikrimizi yekunlaşdıraraq qeyd edək ki, romanda müəllif təhkiyəsi, postmodern oyun texnologiyasında müəyyən ziddiyyətlər olsa da, ümumilikdə əsər postmodern nümunə kimi maraqlıdır. Fərqli hadisələri, simvolları, təşkilatları bir-birinə qarşı qoyaraq ziddiyyət yaradan yazıçı bu ziddiyyət vasitəsilə qarşı tərəflərin mənfilikləri açıb göstərir, sonradan özünün həqiqi münasibətini sərgiləyərək yekunlaşdırmalar edir.

Elmi yeniliyi: Məqalədə romandakı postmodern texnologiyası, müəllif təhkiyəsinin predmeti təhlil olunur, hadisələrin dekonstruksiya imkanları analiz olunur.

Təbii əhəmiyyəti: Obrazların tarixə münasibəti, tarixin qaranlıq nöqtələrinə yazıçının fikri səyahəti, qlobalizmə meyillənən problemlərə göndərmələr əsərin mahiyyətini göstərən faktorlardandır. Tarixin müəyyən dövrlərində baş vermiş hadisələrə münasibət bildirərək mətn yaradan Den Braunun bu əhəmiyyətli sonrakı əsərlərdə də davam etdirməsi yazıçının postmodern oyun quruculuğuna sadıq qaldığını göstərir.

ƏDƏBİYYAT

1. Braun D. Mələklər və İblislər. Bakı: Qanun, 2015, 728 s.
2. Şərifova Salidə. Çağdaş Azərbaycan postmodern romanı. Bakı: Elm və təhsil, 2015, 104 s.
3. Nərmin Kamal. Umberto Eko və postmodernizm fəlsəfəsi. Bakı: Qanun, 2008, 104 s.
4. Bertens Hans. The idea of the postmodern: A history. London and New York: 1995, 284 p.
5. Rzayev Oktay. R. <http://www.springer.com/978-3-319-33884-2>.
6. Giddens Anthony. The Consequences of Modernity. Polity press. 1995. 96 p.
7. Sayak Bülent. Oyun kavramı etrafında postmodernizm və roman https://www.academia.edu/27959614/Oyun_Kavram%C4%B1_Etraf%C4%B1nda_Postmodernizm_ve_Roman. Yüksek lisans tezi. Kahramanmaraş. Ağustos, 2016.
8. Mahfuz Zariç. Göstergibilim ve yapıbozumdun postmodernist yapısal eleştirisiye. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/12 Fall 2014, Ankara-Turkey, pp. 751-767.

РЕЗЮМЕ
ПОСТМОДЕРНИЗМ ИГРОВОЙ ТЕХНИКИ В РОМАНЕ ДЕНА БРАУНА
«АНГЕЛЫ И ДЕМОНЫ»
Джафарли Е. И.

Ключевые слова: Роман «Ангелы и Демоны», постсовременная игра, противостояние церкви против Иллюминатов, Роберт Лэнгдон, Бог и наука.

Постмодернистская игровая технология – основной фактор, влияющий на структуру романа «Ангелы и Демоны». Несмотря на то, что роман, повествующий о церкви и тайной организации Иллюминатов, противостоящей церкви, считается детективом, исторические события актуальны с точки зрения отношения и деконструкции. Герой романа Роберт Лэнгдон является главным персонажем и в остальных четырех произведениях Дена Брауна, берущих начало в романе «Ангелы и Демоны». Автор рассматривает невидимые слои истории через своего воображаемого героя Роберта Лэнгдона. Поиск антиматерии в романе, приключения Виттории Витра, удочеренной Робертом Лэнгдоном и Леонардо Ветрой, отражают идеи писателя. В статье анализируется постмодернистская структура произведений. Постмодернистская игровая технология писателя исследуется в самых разных аспектах. Динамика событий, борьба между Церковью и Иллюминатами являются главными критериями для постмодернистской игровой техники как постмодернистского произведения писателя.

SUMMARY
POSTMODERN GAME TECHNOLOGY IN DAN BROWN'S NOVEL
OF "ANGELS AND DEMONS".
Jafarli Y.I.

Key words: the novel of "Angels and Demons", Church-Illuminati confrontation, Postmodern game, Robert Langdon, God and science.

Postmodern game technology in the novel of "Angels and Demons" is one of the key factors that affects the structure of the work. Though the novel that tells the fictional story about the confrontation between the Church and the secret society called Illuminati that was established against the Church at one time is considered to be a detective fiction, it is topical in terms of showing attitude towards historical events and deconstruction. The character that is in the center of the events in the novel is Robert Langdon. The person that is the main role of the four novels of Dan Brown has first appeared in the novel "Angels and Demons". The author realizes the attitude towards invisible layers of the history via his imaginary character Robert Langdon. The search for antimatter and the adventure of Vittoria Vetra that was adopted by Robert Langdon and Leonardo Vetra reflect the ideas of the author in the novel. Postmodernist structure of the work is analyzed in the article. Postmodern motion technology of the writer is studied in different viewpoints. The dynamics of the events and confrontation between the Church and Illuminati are the main measures of the postmodern game techniques as a postmodern product of the writer.

Daxilolma tarixi:	İlkin variant	08.08.2017
	Son variant	27.09.2017